

ביאורים

ה'מלכות' בעם ישראל אינה משמשת רק כפתרון חברתי. היא לא נועדה רק כדי שיהיה לעם ישראל מישוהו שידאג לצורכיהם, לביטחון ולכלכלה. מסיבה זו, כעס הקב"ה על רצונם של ישראל להעמיד להם מלך רק למטרות אלו בימי שמואל. בשונה מהגויים, אצל עם ישראל העמדת מלך היא מצוה. ישראל מצווים להעמיד בראשם מנהיג ראוי ומתאים שעל כתפיו מוטלת הנהגת העם הנבחר שתפקידו להיות אור לכל העולם כולו.

יסוד זה מחדד את החשיבות להפקיד את המלכות בידי אנשים ראויים. לשם כך ייעד הקב"ה שבט מיוחד בעל תכונות הנדרשות למלכות, ואת שושלת בית דוד שבאה מבחירה מיוחדת של הבורא: "ואבחר בדרך להיות על עמי ישראל" [מלכים א, ח, טז]. המלכות של השבט הנבחר למטרה זו - שבט יהודה, צריכה להיות נצחית ללא הפסק וכדברי הפסוק: "לא יסור שבט מיהודה" [בראשית מט, י]. לכן מסביר המהר"ל שגם אם בפועל עם ישראל יצא לגלות, ובשל כך לא יהיה באפשרותם להעמיד מלך משבט יהודה, עדיין המלכות נחשבת כמלכות שממשיכה. דבר זה מקביל לסוכה שגם כאשר קיפלו אותה היא עדיין נקראת סוכה, ובעליה נחשב אדם שיש לו סוכה.

המהר"ל מוסיף ואומר שגם בזמנים אלו, בהם מלכות בית דוד עדיין לא חזרה למקומה, מסורה הנהגת ישראל בידי מנהיגים משבט יהודה, אם בתור ראשי העם בגולת בבל, ואם בתפקידים חשובים בשאר הזמנים. שלטונם של מנהיגים אלו מהווה מעין מלכות קטנה, עד שיזכה עם ישראל לשוב לאיתנו ולשיא פריחתו בהקמת מלכות בית דוד במלואה.

הרחבות

• ציווי או הבטחה

לא יסור שבט מיהודה. ברכה זו של יעקב ליהודה, מעידה על יכולת הנהגה מיוחדת הטמונה בשבט יהודה, אך האם מדובר בהבטחה בלבד או שמא מדובר בציווי? אם ישראל ישימו עליהם מלך משבט אחר, האם הם יעברו על ציווי של יעקב אבינו?

הרמב"ם פוסק: "בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות... כתר מלכות זכה בו דוד שנאמר זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי, כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל" [הלכות תלמוד תורה ג, א]. מדברי הרמב"ם משתמע שמלכי ישראל חייבים להיות מזרע דוד.

הרמב"ם מבאר שלאחר מלכות דוד אסור ואף מסוכן להעמיד מלך משבט אחר: "ולפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם... וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם, וכמו שאמר הושע: "הם המליכו ולא ממני" [ח, ד]. וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון... ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף... שנכתרו כלם בעון הזה" [בראשית מט, י].

ומה שנקרא רב נחמן משיח בשם 'בר נפלי', בא לגלות על מה שאמר הכתוב (בראשית מט, י): המשח נקרא בר נפלי שהוא יקים סוכת דוד הנפלת. לא יסור שבט מיהודה. כי משיח נקרא בר נפלי, שהמלכות נפלה ועומד להקימה, כמו האדם שנופל, שודאי יעמוד ולא יהיה נופל לעולם. וכך מלכות בית דוד נקרא נופל, שהוא עומד להקימה. ומאחר שהוא כך, אם כן לא סר שבט מיהודה, שכפאשר יבוא מלך המשיח, אין זה רק שיקים סכת דוד הנפלת, שהוא ראוי להקימה, ולא יהיה מלכות חדש, כמו מי שבונה בית שהוא בגין חדש, כאלו לא היה כאן בית. אבל מלכות בית דוד היא כמו סכה הנופלת, שעומד להקים אותה מנפילתה, ולא נקרא הקמת בגין מחדש, רק שמקים אותה, ושם ראשון עדין עליה, והרי לא סר שבט מיהודה. אף כי בעוונותינו הרבים כבר סר הממשלה מן יהודה, כיון שתחזר השבט ליהודה כמו בראשונה, נקרא זה לא יסור שבט. ואלו כתיב יהיה שבט מיהודה, אז יש להקשות הרי עתה אין כאן שבט מיהודה, אבל לא יסור כתיב, ש'ששון זה משמש שלא יסור מפל וכל עד שלא תחזר הממשלה אליו, זה הוא הסרה בודאי. אבל כפאשר היא לזמן ותחזר הממשלה ליהודה, הרי לא סר, שאילו סר לא חזרה אליו הממשלה. ולכך אמר: ביום ההוא אקים את סכת דוד הנפלת.

ומדברי רבותינו זכרונם לברכה נראה לפרש, כמו הסכה כשהיא נופלת נראה רשם הסכה, והינו הסכה ששנשאר. וכך מלכות בית דוד, בגין נפילתה נראה רשם מה אל סכה. וזהו שאמר חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין ה, א): לא יסור שבט מיהודה, אלו ראשי גליות שבבבל. ודבר זה רשם סכת {דוד} הנופלת. וכבר פירשנו, כי לאו דוקא ראשי גליות שבבבל, הוא הדין נמי כפאשר אין ראש גליות, זוכה שבט יהודה להעמיד בגין אדם חשובים. סוף סוף לא סר השבט מכל וכל, כי לא יסור פרושו לא יסור לגמרי מכל וכל. וזהו שאמר 'אימת אתי בר נפלי'.

רושם הסוכה ניכר גם בזמן היותה נפולה

רב נחמן כינה את המשיח בשם 'בר נפלים', כוונתו לגלות את מה שנאמר בפסוק: לא יסור שבט מיהודה. המשיח נקרא בר נפלים, מפני שמלכותו עומדת לקום לאחר נפילתה, כמו אדם הנופל, שלא יסור לעולם במצב של נפילה אלא בודאי יקום. זו הסיבה שמלכות בית דוד נקראת נופלת, מפני שהיא בודאי תקום. לכן לא סר שבט מיהודה גם בזמן החורבן, כי כשיבוא המשיח הוא יקים את סוכת דוד, שהוא הראוי להקימה, ואין זו מלכות חדשה, כמו הבונה בית לאחר נפילתו שהוא בית חדש כאילו לא היה בית לפני כן, אלא מלכות בית דוד היא כסוכה שנפלה ועומדת להקמה, וכאשר מקימים אותה אין זו סוכה חדשה אלא שמה הקודם עדיין עליה, זוהי הכוונה בפסוק: לא יסור שבט מיהודה. ואף על פי שבעוונותינו סרה המלכות מיהודה, אין זה נחשב להסרה כי המלכות עתידה לחזור ולהיות כבתחילה. אם היה נאמר: יהיה שבט מיהודה, אז ניתן היה לשאול הרי עתה אין ממשלה ליהודה, אבל מכיון שנאמר: לא יסור, משמעותו שלא יהיה מצב בו תסור הממשלה באופן מוחלט, עד שלא תחזור עוד. כאשר מוסרת הממשלה לזמן מסוים ותחזור הממשלה אליו, אין כאן הסרה. לכן נאמר: ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת.

מדברי חכמים נראה לפרש באופן אחר מדוע נאמר: סוכת דוד הנופלת. כשסוכה נופלת נשאר הסכך, שהוא עיקר הסוכה. כך במלכות בית דוד, אף על פי שהמלכות נפלה, רושם המלכות נשאר. וזהו דרשת חכמים, לא יסור שבט מיהודה, אלו ראשי גליות שבבבל, כלומר ראשי הגליות הם הרושם של סוכת דוד הנופלת. וכבר התבאר בחידושי האגדות, שאין הכוונה דווקא לראשי הגליות שבבבל, כי גם כאשר אין ראשי גליות, זוכה שבט יהודה להעמיד בני אדם חשובים במנהיגותם. סוף סוף לא סר השבט לחלוטין, כי לא יסור שבט מיהודה משמעותו, שלא תהיה הסרה שהיא הסרה מוחלטת. וזהו כוונת דבריו, 'מתי יבוא בר נפלים'.